



Petr ČORNEJ, *Husité na Žižkově. Pomíjívá paměť pražské periferie, Praha, Paseka, 2023, 414 s., ISBN 978-80-7637-412-6*

Téma kolektivní paměti, jež se zaměřuje na sdílené historické vědomí a jeho projevy ve veřejném prostoru, se v současné době stává stále populárnějším motivem jak v historickém bádání, tak ve společenských vědách. V českém prostředí se toto téma úzce propojuje i s husitským hnutím, které je opakovaně aktuálním námětem jak pro laickou, tak odbornou veřejnost. Oba tyto trendy sleduje oceňovaný český historik Petr Čornej ve své publikaci *Husité na Žižkově*, která vyšla na podzim roku 2023 v nakladatelství Paseka.

V publikaci Čornej usiluje o představení Žižkova jako jednoho z největších, ne-li přímo nejvýznamnějšího nositele husitské kolektivní paměti v našich zemích. Zaměřuje se na koncept kolektivní paměti, přičemž aplikuje historický výklad husitského hnutí na urbánní prostor Žižkova. Záměrem knihy je dále propojení Žižkova s osobní reflexí autora mládí a prozkoumání vztahu s tímto místem. Čornej nás provází téměř stopadesátiletou historií lokality prostřednictvím analýzy žižkovských ulic a veřejných prostranství, čímž se z publikace částečně stává žižkovský uličník.¹ Autorovy hluboké, až encyklopedické znalosti husitské epochy i historického vývoje Žižkova jsou patrné po celou dobu četby, což z této publikace činí zásadní příspěvek do diskuze o kolektivní paměti a její urbánní aplikaci.

Koncept kolektivní paměti, zavedený Mauricem Halbwachsem, představuje klíčový přístup pro zkoumání paměti ve společnosti. Dle jeho výkladu není paměť jednotlivce izolovaný jev, naopak je formována a udržována svým okolím. Podle něj je paměť společenským produktem, který vzniká skrze interakce jednotlivců a skupin v určitém historickém, kulturním a sociálním kontextu.² Halbwachsovův koncept byl dále rozšiřován a zkoumán na poli paměťových studií. Mezi mnohé následovníky jeho práce patří i Pierre Nora, jenž se stal i pionýrem konceptu míst paměti; jedním takovým konceptem má být právě Žižkov. Místo paměti je prostor, který slouží k udržování a ke konstrukci kolektivní paměti. Může se jednat o fyzická (památník, socha) anebo abstraktní místa (hymna).

Místům paměti se v současné době v českém prostředí věnuje značné množství autorů, mezi které se řadí například Čeněk Pýcha, Vojtěch Kessler, David Venclík či právě Petr Čornej. Koncept míst paměti je v českém prostředí primárně vázán na fyzická místa, jako jsou pomníky a památky.

Přestože pojem „místo paměti“ prostupuje celou publikaci, čtenář neobeznámený s tímto teoretickým konceptem může mít obtíže rozpoznat jeho význam v historickém kontextu. Autor s tímto pojmem pracuje na osobní i teoretické úrovni úspěšně, avšak koncept není v textu explicitně vysvětlen ani zdůrazněn; opak by mohl přispět k jeho lepšímu pochopení.

1 Uličník je encyklopedií názvů ulic a veřejných prostranství. Obsahuje jak současné, tak historické názvy.

2 Maurice HALBWACHS — Gérard NAMER — Marie JAISSON (edd.), *Kolektivní paměť*, Praha 2009.



Rozdělení knihy na kapitoly míří tematicko-historickým směrem. Provádí nás dějinami Žižkova společně s exkurzy věnujícími se detailněji například domům v nejstarších částech či památníku na Vítkově. Chronologicky nás vede dějinami Žižkova od vzniku čtvrti ve druhé polovině 19. století, včetně představení jejího prvního starosty Karla Hartiga. Čornej důkladně analyzuje obtíže, které založení Žižkova provázely, jako například udržení ikonického stožáru na Vítkově. V průběhu druhé poloviny 19. století lze pozorovat útlum počátečního nadšení pro vznik „husitské čtvrti“ pod Vítkovem, což se odráží i v proměně uličního názvosloví, což je pravděpodobně způsobeno i rychlým růstem čtvrti. Zatímco těsně po založení Žižkova neslo zhruba 80 % ulic názvy spojené s husitským hnutím, do začátku 20. století tento podíl klesl na pouhých 29 %.

Po přijetí zákona o vzniku Velké Prahy v roce 1922 se Žižkov oficiálně stal součástí hlavního města. V kapitole věnované začlenění čtvrti do nového hlavního města rozebírá Čornej problém, který nastal v momentě sjednocení — v Praze se ze dne na den objevilo na tři sta shodných názvů ulic. „Nápravný“ proces byl pomalý a první pořádný pokus o změnu paradoxně proběhl až během protektorátu. Vedle husitských velikánů se objevily ulice nesoucí jména německých luteránů, což mělo napomoci velkoněmecké myšlence a propojení Čechů a Němců v jeden společný národ. Autor zde vtipně komentuje: „To, co pražský magistrát nedokázal za dlouhých šestnáct let, uskutečnila okupační správa téměř přes noc.“³ Většina názvů, jako tomu ostatně bylo s velkou částí změn provedených nacisty, se po válce vrátila zpět, a tak problém přetrvával dále.

Jak autor píše v kapitole věnované komunistickému režimu a také v samotném závěru práce, tehdejší státní moci se husité hodili jako revolucionáři. Právě tento výklad Petr Čornej chápe jako jeden z nejvíce ubližujících dnešní pověsti husitů. Autor se v závěru práce výrazně vyhrazuje proti komunisty založenému „husitskému mýtu“ o tom, že husité byli jakýmsi komunisty 15. století, což je výklad, který zatemňuje moderní výklad husitského hnutí a zapomíná hlavně na znovuoobnovení zájmu o husitské hnutí, jenž zakořenil v druhé polovině 19. století. Kniha uzavírá symbolický kruh Čornejova vztahu s Žižkovem — autor zde strávil dětství a nedaleko svého rodiště žije dodnes.

Již zmiňovaným exkurzem v rámci žižkovského příběhu je linka věnovaná vzniku památníku na Vítkově, jenž je neodmyslitelnou součástí žižkovských dějin. Průběžně pokrývá jeho postavení v rámci dějin Prahy a Žižkova, věnuje se práci na soše Jana Žižky a následně se zabývá proměňující se funkcí památníku přes mauzoleum, místo soukromých oslav až do současnosti, kdy památník slouží jako výstavní prostory Národního muzea.⁴

Autorův přístup, který se zaměřuje na prezentaci historie prostřednictvím uličníku a jeho proměn, je bezesporu zajímavý a inovativní. Sledování vývoje názvů žižkovských prostranství nabízí fascinující pohled na proměny této pražské čtvrti. Výzkum, který byl pro získání těchto informací nutný, musel být vskutku rozsáhlý

3 Petr ČORNEJ, *Husité na Žižkově*, Praha 2023, s. 185.

4 V červnu roku 2024 přešel památník pod správu Ministerstva obrany a stal se součástí komplexu budov Vojenského historického ústavu Praha.



a detailní. Nicméně v některých částech textu tento přístup poněkud vzdaluje čtenáře od samotného žižkovského příběhu, a tím pádem i od cíle deklarovaného autorem v úvodu, když se zaměřuje převážně na výčet názvů ulic a jejich proměny. Ve výsledku se čtenář může cítit zahlcen množstvím informací, které místy působí spíše jako telefonní seznam než jako součást historické narace.

Kniha je doplněna celou řadou fotografií a obrazů zachycujících Žižkov v proměnách času. Autor čerpal z velkého množství archivů a databází a za účelem barvitějšího doplnění díla spolupracoval s fotografy. Tyto záběry jsou nadmíru působivé a ukazují Žižkov z nového úhlu. Jedinou mezerou v obrazové příloze by mohly být aktuální mapy. Ačkoliv historické mapy čtvrti bezpochyby přispívají k autentické atmosféře a historickému kontextu knihy, pro praktickou orientaci nejsou dostatečně informativní, a tak se čtenáři, co neznají Žižkov „jako své boty“, mohou cítit lehce ztraceni. Na závěr autor doplňuje přílohy podrobným rejstříkem a uličníkem dnešního Žižkova ve dvou přehledných soupisech.

Kniha nejenže vrhá nové světlo na dějiny Žižkova, ale zároveň nabízí nový pohled na širší historický kontext celé Prahy. Autor ukazuje, jak celospolečenské změny ovlivňují pojmenování veřejných prostranství a jak utvářejí kolektivní paměť obyvatel. *Husité na Žižkově* představují historickou publikaci, v níž se Čornej vrací k místu, ke kterému má silný osobní vztah. Publikace se může stát ideálním zdrojem nejen pro odborníky zaměřující se na dějiny Žižkova, ale i pro širší laickou veřejnost, která se zajímá o tuto pražskou čtvrť nebo k ní sama má blízký vztah.

Závěrem bych dodala, že knihu *Husité na Žižkově* lze hodnotit jako přínosnou a detailně propracovanou historickou práci, která nabízí nový pohled na propojení husitské tradice s kolektivní pamětí Žižkova. Čornejův inovativní přístup, který klade důraz na vývoj uličního názvosloví, přináší zajímavé historické poznatky, i přes fakt, že čas od času působí zahlcujícím dojmem. Autor knize dodává až familiární atmosféru tím, že se mu podařilo propojit svůj osobní vztah jak k husitství, tak k samotnému Žižkovu. Čornej tímto přístupem překračuje hranice čistě akademického výkladu a navazuje bližší vztah se čtenářem, který se tak může s tématem blíže ztotožnit. Přestože by knize prospělo zahrnutí aktuálnějších map anebo hlubší metodologické vysvětlení, jedná se o hodnotný příspěvek pro laickou i odbornou veřejnost.

Klára Nováková

Martin BARUS – Pavel BĚLINA – Zuzana BLÁHOVÁ-SKLENÁŘOVÁ – Michael EPKENHANS – Ivan FUKSA a kol., *Mlhy na Chlumu. Prusko-rakouská válka v optice moderní historiografie*, Hradec Králové, Muzeum východních Čech, 2018, 378 s., ISBN 978-80-87686-22-5

Dílo s poetickým titulem *Mlhy na Chlumu* je kolektivní monografie, která čtenáři představuje inovativní pohledy na prusko-rakouskou válku roku 1866 a současné přístupy k výzkumu tohoto tématu, přičemž se soustředí převážně na severní bojiště, konkrétně prostor českých zemí. Je určena zejména odborné veřejnosti. Byla vydána v roce 2018 v nakladatelství Muzea východních Čech v Hradci Králové, avšak svým